

Aktuelt

Rødstrubede Lommer og havmølleparker

Tirsdag den 16. november 2010 stod i den Rødstrubede Loms tegn. Dansk Selskab for Marinbiologi havde arrangeret et internationalt seminar med fokus på beskyttelsen af Rødstrubede Lommer i relation til etableringen af havvindmølleparker. At døme efter fremmødet er der stor interesse for emnet.

Seminarret bød på en række indlæg om konkrete projekter i UK, Holland, Tyskland og Danmark, der har kastet nyt lys over lommernes habitatvalg og effekten af havvindmøller på deres forekomst, samt udviklet nye metoder til registrering og modellering af lommernes udbredelse og bestandsstørrelse.

At den Rødstrubede Lom er kommet i søgelyset i forbindelse med havvindmøller skyldes dels, at ynglebestanden er relativt lille, dels at bestandens udbredelse uden for yngletiden overlapper med de strategisk vigtigste områder for placering af vindmølleparker til havs. Fortrængning af lommer fra mølleområder er registreret ved bl.a. de danske mølleparker, og det er ikke kun i Danmark, at ud-

bygningen af havvindmølleparker de næste 10 år primært vil ske i områder med 10-25 meters dybde – den dybdezone, hvor de fleste Rødstrubede Lommer opholder sig uden for yngletiden.

Et af de grundlæggende problemer med beskyttelsen af Rødstrubede Lommer er, at det er vanskeligt at få robuste og pålidelige data for tæthederne i forskellige områder, herunder områder med havvindmølleparker, hvor flytællinger fra lav højde kun sjældent tillades af myndighederne. Seminarret gav gode eksempler på, at resultater fra f.eks. skibstællinger i UK og resten af Europa ikke er sammenlignelige, da briterne kun anvender *naked eye* til at registrere fuglene i transekten. Flytællingerne har udgjort et godt alternativ, der tilmed er langt mere effektivt ved dækning af større områder. Inden for det sidste par år er der imidlertid sket en rivende udvikling i video- og kamerateknologi til registrering af vandfugle. Rødstrubede Lommer repræsenterer utvivlsomt en af de større udfordrin-

En meget stor andel af de Rødstrubede Lommer, som yngler fra Grønland i vest til Sibirien i øst, opholder sig uden for yngletiden i Nordsøen og nærliggende farvande. Her er flere af deres levesteder under pres pga. etableringen af store vindmølleparker. Foto: Mark Mallory.

ger for anvendelse af højopløsningsbilleder, men et projekt udført som led i optimeringen af overvågningsprogrammet i forbindelse med den planlagte møllepark *London Array* ved Themsens munding har vist, at det kan lade sig gøre at få bedre data på lommer fra højopløsningsbilleder end ved almindelige observationer fra fly, og nok så vigtigt, at registreringerne med kamera har en markant mindre statistisk usikkerhed.

I arbejdet omkring *London Array* er der også satset på ny teknologi til detailkortlægning af udbredelsen af Rødstrubede Lommer ud fra fly- og skibsbaserede surveys, hvor DHI og British Trust for Ornithology har udviklet en udbredelsesmodel i høj opløsning. Modellen er semi-dynamisk, hvilket vil sige, at fuglenes udbredelse beskrives dynamisk i forholdt til ændringer i forskellige vandmassers udbredelse samt strømhvirvler og hydrografiske fronter. Med den dynamiske beskrivelse af fuglenes potentielle udbredelse i en opløsning på 500 m vil man kunne få udbredelseskort med en præcision, der muliggør realistiske vurderinger af effekterne af, at lommerne fortrænges fra en vindmøllepark.

Selvom der allerede eksisterer data på fortrængning, bl.a. fra mølleparken Horns Rev 1, er usikkerhederne store, når det gælder fastsættelse af den afstand fra mølleparken, hvor fuglenes arealudnyttelse påvirkes negativt. På seminaret fremlagde Steve Percival resultaterne af overvågningsprogrammet ved Kentish Flats mølleparken i Themsens munding, der er overvintringsområde for Rødstru-

bede Lommer. Som det også er set ved Horns Rev 1, fortrænges lommerne ikke fuldstændigt fra mølleparken, men optællingerne tyder på en reduktion i antallet af overvintrende fugle på 60 % inden for en radius af 500 m, og på 20 % inden for 1500 m.

En af de mest lovende metoder til belysning af de samlede effekter på de berørte bestande er individbaserede modeller. Chris Topping orienterede om et modelstudium, som DMU har igangsat med midler fra den danske miljøfølgegruppe for havvindmøller. Data til bestemmelse af modellens parametre er indhentet fra forskellige områder, bl.a. Horns Rev, Rødsand, Omø Stålgunde og Ålborg Bugt, og det er DMUs ønske, at modellen videreudvikles via en 'open-source' platform (f.eks. internetbaseret).

Kendskabet til eventuelle delpopulationer af Rødstrubede Lommer i Vestpalæarktis er meget begrænset, og seminaret bød også på eksempler på studier, der kan kaste lys over det spørgsmål. Aktuelt øger anvendelsen af telemetri og lysloggere vores kendskab til overvintringsområderne for lommerne fra forskellige yngleområder, og kan også afsløre om der sker udveksling af fugle mellem de forskellige overvintringsområder, f.eks. Themsen og Horns Rev-Tyske Bugt. For eksempel synes islandske Rødstrubede Lommer primært at overvintre ved Islands kyster, mens ynglefugle fra Shetland og Orkney primært overvintre langs den Skotske vestkyst.

*Henrik Skov, DHI Group
Ib Krag Petersen, Institut for Bioscience, Aarhus
Universitet*

Vadefuglekonference for den vestlige halvkugle, Canada, 2011

Jeg var så heldig at deltage i den 4. vadefuglekonference for den vestlige halvkugle i Vancouver i august i år. Disse konferencer afholdes af en gruppe vadefugleforskere fra Nord-, Mellem- og Sydamerika samt Caribien, dog fortrinsvis fra USA og Canada.

Jeg deltager ofte i International Wader Study Groups årligt tilbagevendende konferencer (se betretningen herfra andetsteds i dette hæfte) og må sige, at jeg var imponeret over størrelsen af den amerikanske konference. Den omfattede to parallelle forløb af generelt relevante kvalitetsforedrag, og før disse parallelle foredragsrækker var der hver dag indlagt et bidrag af meget høj standard fra en inviteret foredragsholder; et hektisk program.

Blandt de inviterede talere var Will Cresswell fra Stirling Universitet i Skotland. Hans studier af Rødben viser, at fuglene i deres daglige fødesøgning

afvejer føde kvalitet mod faren for at blive angrebet af rovdyr (her rovfugle). "Det er altid bedst at undgå steder, hvor man kan angribes", fortalte han, "men det er ikke altid muligt. Man skal spise for at overleve, så kompromiser må indgås." Han viste hvordan alder og tidspunkt på dagen har stor indflydelse på valg af fourageringssted. Unge – sikkert uerfarne – fugle havde større tendens til at fouragere i skovnære områder, hvis føde kvaliteten var høj, og mange betalte prisen. De ældre fugle valgte efter mere afbalancerede kriterier.

Patricia M. Gonzales fra Buenos Aires Universitet var en anden inviteret taler. Hun gav en kort gennemgang af sit arbejde med Islandsk Ryle (ssp. *rufa*), men koncentrerede sig især om den store indsats, hun og kollegaer har lagt i at sikre bevarelsen af en af de vigtigste rasteplasser på *rufa*-rylernes rejse fra

Jagtudbytte fra 'jagtsump' på Guadeloupe. Lille Gulben er blandt de arter, der skydes flest af. Foto: Anthony Levesque.

Canada til Ildlandet, nemlig ved San Antonio Oeste i Patagonien, Argentina. Hun fortalte med passion om, hvor vigtig en videnskabelig base for deres argumenter havde været i arbejdet med – og ofte mod – myndigheder. I dag, 20 år senere, har byen ikke blot en vigtig rasteplass, men også et center, hvor gæster undervises i vigtigheden af naturbevaring. Mange i byen har taget de Islandske Ryler til sig som noget unikt for deres egn. Dette havde også en følgevirkning, der var utilsigtet fra Gonzales' side: En skønhedskonkurrence, hvor pigerne bl.a. skal brillere i viden om Islandske Ryler. Hun var ikke udelte begejstret for netop denne 'sidegevinst', mens en betydelig del af tilhørerne viste større interesse for den.

En workshop om jagt på vandfugle i Caribien var meget interessant. På flere af de Caribiske Øer (bl.a. Guadeloupe, Martinique og Barbados) er sportsjagt et stort problem, og jægerne er ofte den mere velhavende del af befolkningen. Privatejede 'jagtsump' findes mange steder, og på Barbados vedligeholdes de, så de tiltrækker vandfugle. To satellitmærkede Småspover blev skudt på Guadeloupe under det sydgående træk, efter at de havde overlevet både en orkan og en tropisk storm. For langt de fleste vadefuglearter vedkommende besøges disse sump kun lejlighedsvis, når vind og vejr kræver et stop på rejsen. Til gengæld synes overlevelseschancerne små, når de gør det. I Surinam og Fransk Guyana er der ligeledes problemer med vandfuglejagt, som både omfatter sportsjagt og jagt, der supplerer husholdningen.

En canadier støttede en diplomatisk tilgang til problemerne og henviste til et canadisk-barbadisk initiativ med oplysning og samtaler med jægere og jagtejere, der som resultat bl.a. havde, at en jægter på Barbados nu har en betydelig indtægt fra ornitolog-turister.

Mange latinamerikanske indslag drejede sig om at få overblik over lokaliteternes betydning, arternes udbredelse og bestandenes sårbarhed. I Chile studerede Andrea Contreras-Sepúlveda og kollegaer Diadembrokfuglen. Denne fugl yngler på Andesbjergenes våde enge (se Fugle i feltet 2010: 16-17), og i den seneste rødliste den angivet som 'nær truet'. Dens habitatvalg er forbundet med visse menneskeskabte problemer (overgræsning, minedrift m.v.), som gør artens situation vanskelig. Sepúlveda var med til at indsamle data om habitaterne i de chilenske Andesbjerge, og via analyser af satellitbilleder er man i gang med at identificere potentielle yngleområder for arten.

Konferencen havde tilbud til alle med interesse for vadefugle, og var kendetegnet af en god og social stemning; at amatørerne fyldte meget lidt, vil jeg dog betragte som et minus. Jeg vil bestemt anbefale vadefugleinteresserede at spare op til den næste *Western Hemisphere Shorebird Conference*, som bliver afholdt i Colombia i 2013.

Jannik Hansen

Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Ny viden om Søkongers træk

I juli 2008 blev fem Søkonger med geodataloggere genfanget i deres redehuller på de stejle skråninger i ynglekolonien ved Kap Høegh i Nordøstgrønland. Søkongerne havde hver tilbagelagt mere end 8000 km på deres træk, siden de blev mærket samme sted året før.

Søkongen er den talrigste blandt havfuglene i Nordatlanten. Alene Scoresbysundområdet, hvor Kap Høegh kolonien findes, antages at være hjemsted for 3,5 millioner ynglefugle, mens tilsvarende eller endnu større bestande findes i Thule-området og på Svalbard. I disse områder kan Søkongerne ses i tusindvis på ynglepladserne, hvor de anbringer rederne i hulrum mellem klipper og sten, og ude til havs på fourageringstogter fra og til kolonierne.

Søkongernes økologi og udbredelse er velundersøgt i ynglesæsonen, der løber fra maj til august. Men i perioden mellem ynglesæsonerne har man hidtil vidst meget lidt om fuglene, ud over at de i perioder har kunnet ses liggende på vandet i store flokke forskellige steder i Nordatlanten, inkl. ydre dele af de danske farvande. Men der har været stor interesse for at skaffe mere viden om Søkongernes træk, både fordi Søkongen som planktonæder har stor betydning for Nordatlantens marine økosystem, og fordi Søkongerne er følsomme over for klimaforandringer. De kan evt. også blive påvirkede af den stigende olieeftersforskning omkring Grønland.

Ved sporing af større dyr ville man bruge GPS-baseret teknologi, men udstyret hertil er stadig for tungt til, at Søkongerne kan bære det. I stedet brugte

vi en nyligt udviklet blot 1,5 gram tung datalogger, der registrerer sollysets styrke hvert tiende minut. Ud fra disse observationer fastlægges tidspunktet for middag, der giver længdegraden (øst-vest positionen), samt dagslængden, der giver breddegraden (nord-syd positionen) undtagen lige omkring jævndøgn. Fuglenes positioner bestemt på denne måde er behæftet med en del usikkerhed, men i forhold til de store afstande, og med de mange positioner, der opnås, bliver det endelige billede af trækruterne og vinteropholdsstederne ret præcist.

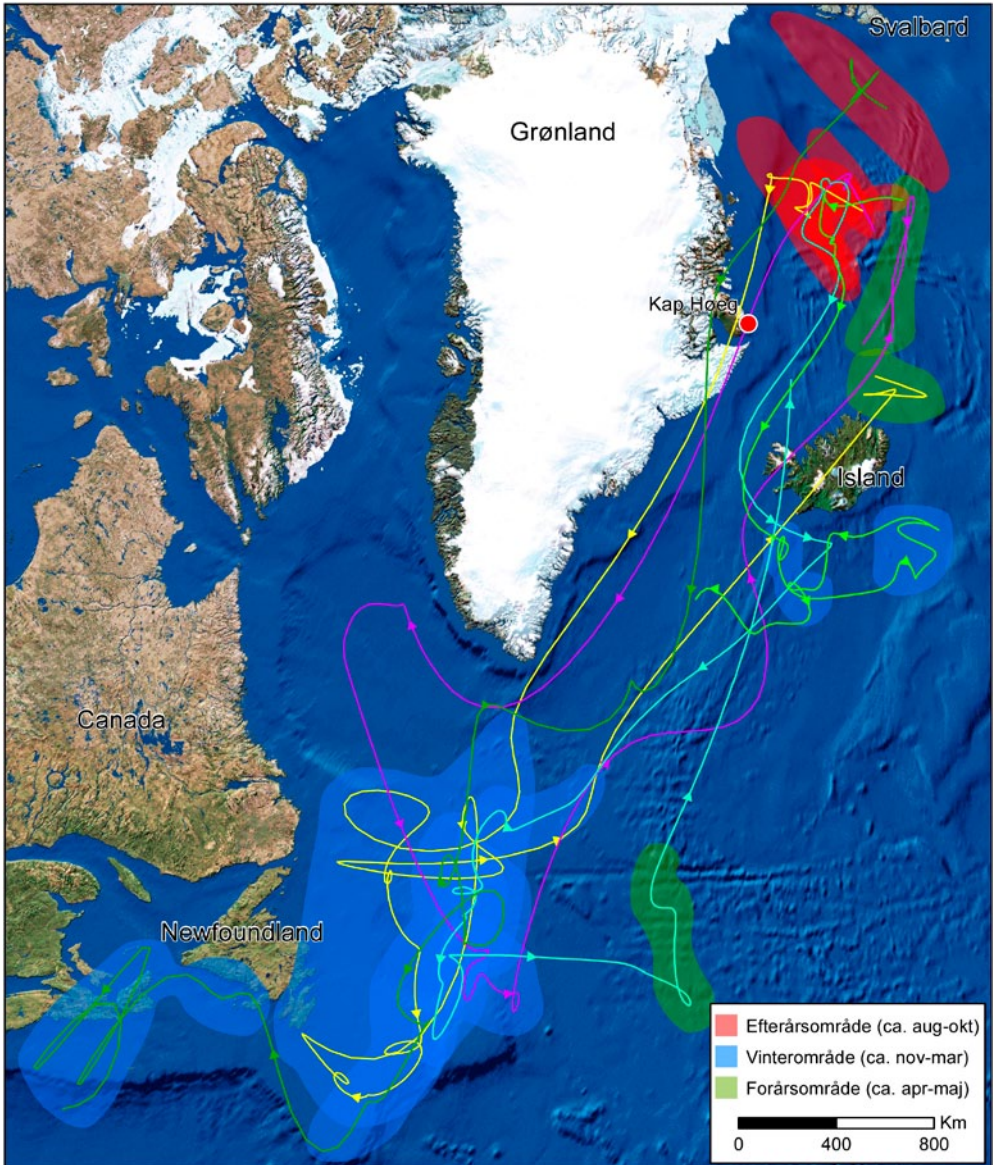
De fem Søkonger forlod ynglelokaliteten mellem slutningen af juli og midten af august og vendte tilbage i maj-juni det følgende år. Undersøgelsens mest bemærkelsesværdige resultat var, at alle Søkongerne efter den afsluttede ynglesæson bevægede sig mod nordøst til et mindre område i Grønlandshavet midt mellem Jan Mayen og Svalbard, hvor de opholdt sig i 30-50 dage frem til starten af oktober. Af data fra loggernes saltvandssensor kan man se, at fuglene næsten ikke fløj i denne periode, men tilbragte næsten al tiden på eller under havoverfladen. Denne iagttagelse, kombineret med at man tidligere har målt en høj primærproduktion i området, gør det sandsynligt, at området er et vigtigt fædningssområde for de nordøstgrønlandske Søkonger.

I oktober trak Søkongerne ad hver sin rute mod sydvest for at overvintre ud for Newfoundland, et område der i forvejen er kendt for at rumme store mængder af Søkonger i vintermånederne. Om de

nordøstgrønlandske fugle her blandes med fugle fra andre ynglebestande i Grønland og eventuelt også Svalbard, vil afsløres af fremtidige sporinger. Undersøgelsen vil nemlig blive fulgt op af flere undersøgelser af denne type i såvel Nordøst- og Nordvestgrønland samt på Svalbard. Grønlands Selvstyre hjælper med at finansiere denne forskning, og den

Som en tommelfingerregel må udstyr, der sættes på fugle i denne type undersøgelser, ikke veje mere end én procent af fuglenes egen vægt. Den kun 1,5 gram tunge lysbaserede geodatalogger lever op til denne begrænsning. Til gengæld skal fuglene genfanges, så dataloggerne kan indsamles og aflæses. Og af de 30 fugle, der året før var blevet sat ud med påmonterede loggere, blev kun seks genfanget. Foto: Peter Lyngs.

Trækruter for fem Søkonger fulgt i perioden juli 2007 til juli 2008. Efter afsluttet ynglesæson i juli bevægede Søkongererne sig mod nordøst til et mindre område i Grønlandshavet, hvor de opholdt sig frem til starten af oktober. Herefter trak fuglene ad forskellige ruter til farvandet ud for Newfoundland, hvor de overvintrede. På forårstrækket i april-maj gjorde Søkongererne ophold forskellige steder i Nordatlanten på deres vej tilbage til ynglepladsen, hvor de ankom i maj-juni.

nye viden om blandt andet fædningssområder skal gøre det muligt for olieselskaberne at gennemføre deres aktiviteter med mindst mulig negativ effekt på miljøet.

Nikolaj Ilsted Bech, Anders Mosbech, Peter Lyngs
og Kasper Lambert Johansen
Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Mosbech, V., K.L. Johansen, J. Fort, N.I. Bech, P. Lyngs, A.M.A. Harding & R. Phillips indsendt: Year-round tracking of East Greenland little auks *Alle alle* reveals northern post-breeding staging area. *Polar Biol.*: DOI 10.1007/s00300-011-1064-4.

Trækfugle i det samlede Vadehav 1987-2008

Med et areal på 15 000 km² udgør Vadehavet et af verdens største sammenhængende tidevandsområder og er det vigtigste område for vandfugle langs den østatlantiske flyway. Sammenholdt med Ramsar-konventionens 1 %-kriterium har Vadehavet international betydning som raste-, fælde- og overvintringsområde for mindst 44 bestande af 34 vandfuglearter. De pågældende ynglebestande kommer fra et område, der strækker sig fra Canada/Grønland i vest over Skandinavien til Sibirien i øst. Overvintringsområderne strækker sig fra Danmark, gennem Vesteuropa og Vestafrika til Sydafrika.

Vadehavet har længe haft en fremtrædende plads i mange ornitologers bevidsthed, og fra midt i 1970'erne har Danmark spillet en aktiv rolle ved etablering af koordinerede vadefugletællinger i hele Vadehavet. Siden 1980 har der været gennemført 2-3 totaltællinger om året, der dækkede alle vandfuglearterne. For at opnå mere detaljerede data, blev der i midten af 1980'erne på tysk initiativ indført såkaldte 'springflodstællinger', dvs. tællinger med 14-dages mellemrum i udvalgte områder og på tidspunkter, hvor tidevandet er højest. Her presses fuglen ind til kysten, hvor de lettere kan tælles. Totaltællingerne omfatter 688 tælleområder og springflodstællingerne 63 lokaliteter. Desuden suppleres med optællinger fra fly for at dække vanskeligt tilgængelige områder samt offshore arter som Ederfugl. Siden 1987/88 har optællingerne haft en kvalitet, så antalsmæssige tendenser for 34 arter/bestande kan beregnes ved

hjælp af programmet Trendspotter. Dette store materiale er nu blevet bearbejdet og publiceret i en fælles rapport fra de tre vadehavslande. Arbejdet har ikke været muligt uden deltagelse af mange ihærdige feltornitologer, som også her skal modtage vores varmeste tak for deres indsats.

Tællingerne er nu en del af det Trilaterale Overvågningsprogram, der foruden trækfuglene omfatter 30 andre overvågningsparametre, herunder ynglefugle, bunddyr, planter og sæler. Resultaterne for trækfuglene viser, at ca 6 millioner individer opholder sig i Vadehavet på den tid, hvor der er flest. Men det samlede antal, der bruger området, er langt større, fordi der er et betydeligt *turnover* af fugle. Det angivne maksimumtal omfatter 1,37 mio. ænder og gæs, 3,46 mio. vadefugle og 0,89 mio. måger. De fleste arter optræder med de største antal under efterårstrækket, men for vadefugle er antallet omtrent ligeså stort om foråret, mens ænder og gæs kulminerer om vinteren. Om sommeren er kun måger til stede i store tal.

Omtrent hele bestanden af Mørkbuget Knortegås og to bestande af Islandsk Ryle (fra Grønland-Canada hhv. Sibirien) er afhængige af Vadehavet i deres årlige cyklus. For syv andre arter optræder mere end 50 % af den samlede bestand i Vadehavet, og for yderligere 13 arter forekommer mere end 10 % af bestandene i området.

Gennem de senere år har trækfuglegruppen under den trilaterale overvågning haft fokus på bereg-

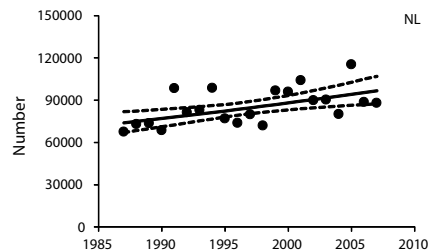
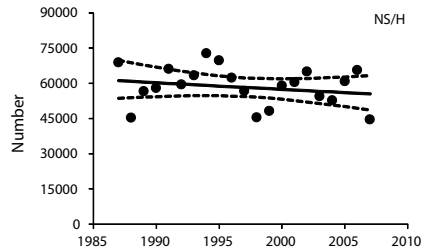
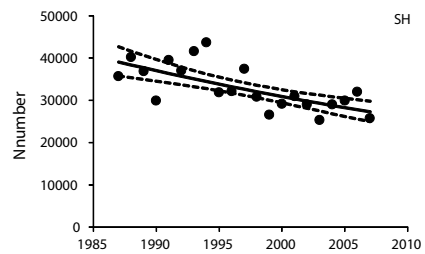
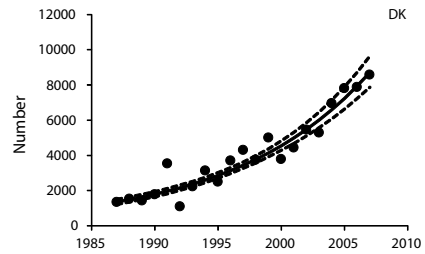
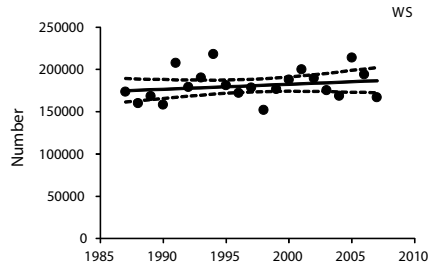
Lille Kobbersnepe optræder med omkring 100 000 individer i Vadehavet om foråret. Foto: Mogens Bak.

ning af arternes bestandsmæssige udvikling, altså de kvantitative tendenser for trækfuglene i Vadehavet, samt på deres geografiske fordeling og fænologi. Udviklingen for 34 arter af trækkende vandfugle i Vadehavet gennem en periode på 21 år (1987-2008) kan sammenfattes som følger:

- Antallene for otte arter er gået stærkt eller moderat frem: Skarv, Skestork, Bramgås, Spidsand, Stor Præstekrave, Sandløber, Krumnæbbet Ryle og Lille Kobbersneppe;
- 12 arter har haft stabile antal: Mørkbuget Knortegås, Pibeand, Skeand, Strandhjejle, Vibe, Islandsk Ryle, Almindelig Ryle, Storspove, Rødben, Hvidklire, Stenvender og Stormmåge;
- 14 arter er gået tilbage i antal, de fleste dog kun i moderat grad: Gravand, Krikand, Gråand, Ederfugl (efter 1993), Strandskade, Klyde, Hvidbrystet Præstekrave, Hjejle, Brushane, Småspove, Sortklire, Hættemåge, Sølvmåge og Svartbag.

Arterne med stærkt stigende antal i Vadehavet er dem, hvis flyway-bestande også er stigende. Dem med moderat fremgang i Vadehavet er arter, som yngler i Arktis og overvintrer i tropisk Afrika. Af de bestande, der har stabile antal i Vadehavet, tilhører omkring halvdelen arter, hvis samlede bestande også er stabile, mens dem, der optræder med faldende antal i Vadehavet, fortrinsvis er arter, som yngler i Nord-, Mellem- og Vesteuropa, og en stor del af arterne overvintrer også dér. De arktisk-ynglende arter har altså klaret sig godt i de senere år, mens de arter, der viser nedgange, er afhængige af ynglebetingelserne i Nordvesteuropa og sandsynligvis også af forholdene i Vadehavet. Det er f.eks. tydeligt, at arter, som søger føde på lossepladser eller i forbindelse med fiskeri (Sølvmåge, Svartbag), som begge er aftagende fødekilder, falder i antal. Det samme gør arter, der æder blåmuslinger (Ederfugl, Strandskade, til dels Sølvmåge), som også er for nedadgående.

De fleste arter viser en ret ensartet geografisk fordeling i Vadehavet, mens et mindre antal, f.eks. Sortklire, kun forekommer i mindre antal og på få lokaliteter. Resultaterne af trendanalyserne i relation til den geografiske fordeling viser, at Skarv er steget i antal i alle områder, mens mågearterne er gået tilbage i alle dele af Vadehavet. Alle gåsearter samt Gravand er gået frem i Nedersaksen, faldet i antal i Slesvig-Holsten, og har været stabile i Danmark og Holland. For svømmeeænder og vadefugle er der fundet et tilsvarende mønster: De fleste arter har stabile eller stigende antal i Holland og Danmark,

Trends for Storspove i hele Vadehavet (WS) samt i Danmark (DK), Slesvig-Holsten (SH), Nedersaksen med Hamborg (NS/H) og Holland (NL) i 1987-2008. Prikkerne viser de årlige gennemsnitstal; linjerne den beregnede trend (fuld optrukken linje) med $\pm 95\%$ sikkerhedsgrænser (punterede linjer).

mens flere arter har faldende antal i Slesvig-Holsten og Nedersaksen.

Årsagen til dette mønster kendes ikke, men der er en slående overensstemmelse med tidevandets amplitude (højdeforskellen mellem ebbe og flod), der er 3-4 m i de centrale dele (Slesvig-Holsten og Nedersaksen), men kun 1-2 m mod nord (Danmark) og sydvest (Holland). Blandt de arter, som søger føde på tidevandsfladerne, er der en signifikant sammenhæng mellem delområdets tidevandsamplitude og antallet af fuglearter, som viste signifikante ændringer i deres antal inden for området. Derimod blev der ikke fundet signifikante ændringer i antallet for de arter, som søger føde på strandene i de samme delområder. Hermed sætter resultatet fokus på processer, der er knyttet til tidevandsfladerne og tidevandsdynamikken i Vadehavet. Det antages, at tidevandsdynamikken har indflydelse på sediment-sammensætningen og dermed på bunddyrene (fuglenes fødegrundlag). Denne dynamik kan være påvirket af vejrforhold og dermed af klimaændringer. Det anbefales, at disse forhold undersøges i fremtiden.

De fleste arter viser et stabilt mønster i deres fænologi fra år til år. I særdeleshed er tidspunkterne for arternes ankomst til og afrejse fra Vadehavet ret stabile. Alligevel viser adskillige arter forandringer i forekomstmønstret mellem perioderne 1987-1995 og 1999-2007. Specielt viser flere arter ændringer i deres mediandatoer om foråret i både den nordlige og sydlige del af Vadehavet. Nogle få arter (én i den nordlige og fire i den sydlige del) har en tidligere passage gennem Vadehavet i den sene sammenlignet med den tidlige periode, mens adskillige arter (12 og 10 i de to områder) viser en senere kulmination i Vadehavet. De arter, der har en sen kulmination i Vadehavet om foråret, er arter, som yngler i både Nordeuropa og Arktis. Bramgåsen er en af disse arter, og da den overvintrer i Vadehavsområ-

det, afspejler beregningen afrejsen fra Vadehavet til forårsrasteplasserne i Baltikum, der nu sker 4-6 uger senere, end den gjorde for 10 år siden.

Klimatiske forhold har indflydelse på de fleste biologiske processer. Forholdene om vinteren hænger sammen med den såkaldte Nordatlantiske Oscillation (NAO), der således må antages at påvirke antallet af fugle i Vadehavet gennem de overvintrende fugles overlevelse (vinterklimaet) og ungeproduktion (vandtemperaturen i april). Analyserne viser, at for 30 ud af de 34 arter er udviklingen i antallet signifikant korreleret med den ene eller begge disse klimaparametre. De arter, hvis antal er positivt korreleret med vandtemperaturen i april, er overvejende dem, hvis antal i Vadehavet går frem, mens arter med forekomster, der er negativt korreleret med vandtemperaturen i april, går tilbage. Selvom årsagerne til disse sammenhænge ikke er klare, kunne det indikere, at de arter, der kan drage nytte af varme forår og mulighederne for at udnytte tidligt forekommende byttedyr, er bedre til at opbygge deres fedtdepoter. Dermed er de også i stand til at ankomme til ynglepladserne i en bedre kondition og opnå en god ynglesucces.

For at kunne give læserne den nyeste udvikling opdateres arternes udvikling årligt på Vadehavsssekretariatets hjemmeside, hvor man kan få indblik i de nyeste resultater: http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Migratory_birds.html.

*Karsten Laursen, Ole Amstrup, Mogens Bak,
Michael Clausen, Kim Fischer, John Frikke, Lars
Maltha Rasmussen og Ole Thorup*

Laursen, K., J. Blew, K. Eskildsen, K. Günther, B. Hälterlein, R. Kleefstra, G. Lüerssen, P. Potel & S. Schrader 2010: Migratory Waterbirds in the Wadden Sea 1987- 2008, Trends, Phenology, Distribution and Climate Aspects. – Wadden Sea Ecosystem No. 30, Common Wadden Sea Secretariat, Joint Monitoring Group of Migratory Birds in the Wadden Sea, Wilhelmshaven, Germany.

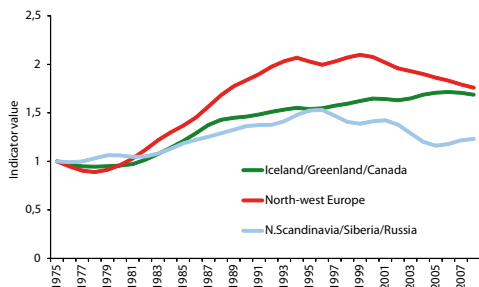
Wader Study Group-møde i Skotland, september 2011

Hvor Danmark er i verdensliten, hvad angår forskning i gåsebestande og deres økologi, og vi også godt kan være vores indsats med andebestandene bekendt, så kniber det mere med vadefuglene. I betragtning af, at vores største internationale ansvar inden for naturbeskyttelse og forvaltning gælder de lavvandede danske kyster, er det lidt underligt, at vi ikke står stærkere på det felt. Målt i antal artikler i Wader Study Group Bulletin, hvor der også er plads

til amatørornitologerne, er der således kun syv artikler med dansk førsteforfatter blandt de 388, der er bragt gennem de seneste 10 år.

Det var en af de lidt mere kuriøse detaljer, der kom frem på Wader Study Groups årsmøde nær Inverness i Skotland sidst i september, hvor resultaterne fra den ene mere spændende undersøgelse efter den anden stod i kø. Her følger nogle smagsprøver.

For mig var en poster af Chas Holt m.fl. fra DOFs

Optællinger på De Britiske Øer siden 1975 viser, at de overvintrende vadefuglebestande har været i fremgang i flere årtier, og at bestandene fra Nordeuropa og Sibirien nu formentlig overvintrer længere mod nord og øst. Graf venligst stillet til rådighed af C. Holt, UK Wetland Bird Survey.

britiske søsterorganisation, British Trust for Ornithology, en af de mest opmuntrende. Mange af de vadefuglebestande, der overvintrer i Nordvesteuropa, er nemlig i fremgang. På De Britiske Øer har antallet af vintergæster været stigende frem til for 10-15 år siden, hvor antallet af dem, der kommer fra yngleområder i Nordeuropa og Sibirien begyndte at falde lidt, givetvis af den simple grund, at de pga. de mange milde vintre er begyndt at overvintrere længere nord- og østpå – bl.a. i Danmark. De bestande, der yngler i Canada, Grønland og Island, er fortsat gået frem, idet der for dem ikke findes alternative overvintringsområder tættere på ynglepladserne at. (Se også artiklen om Trækfugle i det samlede Vadehav i dette hæfte.)

Apropos de grønlandsk/canadiske vadefugle har den engelsk-norske amatørornitolog Jim Wilson nu gennem omfattende farveringmærkninger vist, at der sker udveksling mellem de Islandske Ryler, der fra bl.a. Vadehavet trækker via Nordnorge om foråret, og dem der trækker via Island. Det er altså ikke tale om to adskilte bestande, som det er blevet hævdet fra bl.a. hollandsk side – fuglene kan vælge mellem trækvejene fra år til år.

Skotske ornitologer under ledelse af Ron Summers har ved brug af lysloggere kunnet påvise, at Sortgrå Ryler fra arktisk Canadas østlige dele trækker til De Britiske Øer og således overflyver de grønlandske og islandske bestande, som er standfugle eller højst bevæger sig lidt mod syd om efteråret. Alene i Skotland overvintrer 15000, og de ankommer så sent som i november-december, når kysterne i yngleområdet fryser til.

Hollænderen Jeroen Reneerkens, som i flere år har arbejdet med Sandløbere bl.a. ved Zackenberg Forskningsstation i Nordøstgrønland (se DOFT 103: 97-98, 2009), har nu brugt mærknings- og aflæsningsdata til at estimere de totale bestandsstørrelser af en række vadefuglebestande på den østatlantiske flyway. Og bingo; de fleste af dem passer fint med estimater baseret på optællinger, idet de beregnede bestande dog ofte er lidt større end de optalte.

Ser vi i stedet på ynglefuglene, så dominerede undersøgelser, der handlede om, hvorfor det går så skidt med engfuglene i Nordvesteuropa. Især i Holland og UK arbejder man intensivt på at finde forvaltningsmetoder, der kan afbøde virkningerne af det moderne, industrielle landbrug, som disse fugle trives uhyre dårligt med. Intensiveret markbehandling, for lav grundvandstand på engene og deraf følgende ringe fourageringsmuligheder er blandt årsagerne til en dårlig ynglesucces. Prædation skubber yderligere til det væltende læs.

Fra Holland påviste Rosemarie Kentie og kolleger, at selv de marker, som landmændene får økonomiske tilskud til at drive naturvenligt, virker som økologiske fælder for Store Kobbersnepper, idet fuglene lokkes til at yngle på markerne i det tidligere forår, men ikke får tilstrækkeligt med unger på vingerne til at opretholde bestanden. Tilsyneladende er det kun i reservater samt hos landmænd, der personligt er engagerede i at hjælpe fuglene, at der produceres et overskud af unger.

Til sidst vil jeg nævne en lille solstrålehistorie – eller faktisk en stor: Det store mangrove- og vadeområde på det sydøstlige Sumatra, hvor DOFerne Finn Danielsen og Henrik Skov i 1980'erne fandt op mod en million overvintrende vadefugle samt mange ynglefugle, er nu blevet gjort til nationalpark. Stort til lykke til Finn og Henrik med denne succes for et af DOFs allerførste internationale projekter!

Traditionen tro blev der i tilknytning til mødet afholdt en række ekskursioner til nærliggende kystfugleområder, hvor vi bl.a. besøgte et af de 15-20 områder i UK, hvor man har fjernet diger for at genskabe strandenge. Hvor vi nu i mere end 100 år har inddiget vade- og strandengsområder, er man nu i gang med UDDigning, ligesom Å.V. Jensens Naturfond nu planlægger det for Gyldensstens Enge på Nordfyn.

Danske ornitologer, der kunne tænke sig at være med i Wader Study Group, kan kontakte Ole Thorup (olethorup.fugleliv@gmail.com), som er næstformand i foreningen.

Hans Meltofte
Institut for Bioscience, Århus Universitet